Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (szósta izba)

z dnia 12 maja 2021 r.*

Odesłanie prejudycjalne – Równość traktowania kobiet i mężczyzn w dziedzinie zabezpieczenia społecznego – Dyrektywa 79/7/EWG – Artykuł 4 ust. 1 – Dyskryminacja ze względu na płeć – Przepisy krajowe przewidujące przyznanie dodatku macierzyńskiego do emerytury kobietom mającym określoną liczbę dzieci – Wyłączenie kobiet, które złożyły wniosek o wcześniejszą emeryturę, z uprawnienia do tego dodatku do emerytury – Zakres stosowania dyrektywy 79/7/EWG

W sprawie C-130/20

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Juzgado de lo Social nº 3 de Barcelona (sąd pracy nr 3 w Barcelonie, Hiszpania) postanowieniem z dnia 4 marca 2020 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 9 marca 2020 r., w postępowaniu:

YJ

przeciwko

Instituto Nacional de la Seguridad (INSS),

TRYBUNAŁ (szósta izba),

w składzie: L. Bay Larsen, prezes izby, C. Toader i M. Safjan (sprawozdawca), sędziowie,

rzecznik generalna: J. Kokott,

sekretarz: A. Calot Escobar,

uwzględniając pisemny etap postępowania,

rozważywszy uwagi, które przedstawili:

– w imieniu YJ – L. Ripoll Sans, abogada,

– w imieniu Instituto Nacional de la Seguridad Social (INSS) – A.R. Trillo García oraz P. García Perea, w charakterze pełnomocników,

– w imieniu rządu hiszpańskiego – M.J. Ruiz Sánchez, w charakterze pełnomocnika,

– w imieniu Komisji Europejskiej – C. Valero oraz I. Galindo Martín, w charakterze pełnomocników,

podjąwszy, po wysłuchaniu rzecznika generalnego, decyzję o rozstrzygnięciu sprawy bez opinii,

* Język postępowania: hiszpański.

wydaje następujący

Wyrok

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 4 ust. 1 dyrektywy Rady 79/7/EWG z dnia 19 grudnia 1978 r. w sprawie stopniowego wprowadzania w życie zasady równego traktowania kobiet i mężczyzn w dziedzinie zabezpieczenia społecznego (Dz.U. 1979, L 6, s. 24; polskie wyd. spec. rozdz. 5, t. 2, s. 431).

2 Wniosek ten został złożony w ramach toczącego się pomiędzy YJ a Instituto Nacional de la Seguridad Social (państwowym zakładem ubezpieczeń społecznych, Hiszpania) (zwanym dalej „INSS") postępowania w przedmiocie odmowy przyznania YJ dodatku macierzyńskiego w ramach wcześniejszego przejścia YJ na emeryturę.

Ramy prawne

Prawo Unii

3 Motywy pierwszy i drugi dyrektywy 79/7 mają następujące brzmienie:

„artykuł 1 ust. 2 dyrektywy Rady 76/207/EWG z dnia 9 lutego 1976 r. w sprawie wprowadzania w życie zasady równego traktowania kobiet i mężczyzn w zakresie dostępu do zatrudnienia, kształcenia i awansu zawodowego oraz warunków pracy [(Dz.U. 1976, L 39, s. 40)] przewiduje, że Rada, w celu zapewnienia stopniowego wprowadzania w życie zasady równego traktowania w dziedzinie zabezpieczenia społecznego, wyda, na podstawie propozycji Komisji [Wspólnot Europejskich], przepisy, które w szczególności ustalą treść, zakres i warunki stosowania; zważywszy też, że traktat [EWG] nie przyznaje szczególnych kompetencji do podjęcia działań w tym celu;

zasadę równego traktowania w dziedzinie zabezpieczenia społecznego należy wprowadzać w życie przede wszystkim w systemach ustawowych, które zapewniają ochronę na wypadek choroby, inwalidztwa, starości, wypadków przy pracy, chorób zawodowych i bezrobocia, jak i w przepisach dotyczących pomocy społecznej, w zakresie, w jakim mają one uzupełnić lub zastąpić wymienione wcześniej systemy".

4 Artykuł 1 tej dyrektywy stanowi:

„Celem niniejszej dyrektywy jest stopniowe wprowadzenie w życie, w dziedzinie zabezpieczenia społecznego i innych elementów ochrony socjalnej przewidzianych w art. 3, zasady równego traktowania kobiet i mężczyzn w dziedzinie zabezpieczenia społecznego, nazywanej dalej »zasadą równego traktowania«".

5 Artykuł 4 tej dyrektywy stanowi, co następuje:

„1. Zasada równego traktowania oznacza brak jakiejkolwiek dyskryminacji ze względu na płeć, bądź bezpośrednio, bądź pośrednio, poprzez odwołanie zwłaszcza do stanu cywilnego lub rodzinnego, w szczególności jeżeli chodzi o:

– zakres stosowania systemów i warunki objęcia systemami,

– obowiązek opłacania i obliczanie wysokości składek,

– obliczanie wysokości świadczeń, w tym podwyżek należnych z tytułu małżonka i na osobę będącą na utrzymaniu, oraz jeżeli chodzi o warunki dotyczące okresu wypłaty świadczeń i zachowanie prawa do świadczeń.

2. Zasada równego traktowania nie narusza przepisów dotyczących ochrony kobiet ze względu na macierzyństwo”.

6 Zgodnie z art. 7 ust. 1 tej dyrektywy:

„Niniejsza dyrektywa nie narusza prawa państw członkowskich do wyłączenia z jej zakresu:

a) ustalenia wieku emerytalnego dla celów przyznania rent i emerytur oraz skutków mogących z tego wypływać w odniesieniu do innych świadczeń;

b) przywilejów przyznawanych w systemach ubezpieczenia emerytalnego osobom, które wychowywały dzieci; nabycia praw do świadczeń na podstawie okresów przerwy w wykonywaniu pracy ze względu na wychowywanie dzieci;

[…]”.

Prawo hiszpańskie

7 Artykuł 60 Ley General de la Seguridad Social (powszechnej ustawy o zabezpieczeniu społecznym) w brzmieniu ujednoliconym, zatwierdzonym przez Real Decreto Legislativo 8/2015 por el que se aprueba el texto refundido de la Ley General de la Seguridad Social (królewski dekret ustawodawczy 8/2015 zatwierdzający tekst jednolity powszechnej ustawy o zabezpieczeniu społecznym) z dnia 30 października 2015 r. (BOE nr 261, z dnia 31 października 2015 r., s. 103291) (zwanej dalej „LGSS”), zatytułowany „Dodatek macierzyński w świadczeniach składkowych systemu zabezpieczenia społecznego”, ma następujące brzmienie:

„1. Kobietom mającym dzieci biologiczne lub przysposobione i otrzymującym na jakichkolwiek zasadach z systemu zabezpieczenia społecznego świadczenia składkowe z tytułu emerytury, wdowieństwa lub trwałej niezdolności do pracy przysługuje ze względu na ich wkład demograficzny w zabezpieczenie społeczne dodatek do emerytury lub renty.

Dodatek ten, który ma pod każdym względem charakter prawny publicznego świadczenia składkowego, oblicza się poprzez dodanie do kwoty bazowej wspomnianych świadczeń określonej wartości procentowej, która zależy od liczby dzieci według następującej skali:

a) w wypadku dwojga dzieci: 5%;

b) w wypadku trojga dzieci: 10%;

c) w wypadku czworga lub większej liczby dzieci: 15%.

W celu ustalenia prawa do dodatku oraz jego wysokości uwzględniane są wyłącznie dzieci urodzone lub przysposobione przed wystąpieniem zdarzenia, w związku z którym należne jest odpowiednie świadczenie.

2. W wypadku gdy wysokość początkowo przyznanego świadczenia emerytalnego lub rentowego przekracza granicę określoną w art. 57 bez zastosowania dodatku, suma świadczenia i dodatku nie może przekroczyć wspomnianej granicy powiększonej o 50% przyznanego dodatku.

Ponadto jeżeli kwota przyznanego świadczenia emerytalnego lub rentowego osiąga granicę określoną w art. 57 przy tylko częściowym zastosowaniu dodatku, zainteresowana osoba jest również uprawniona do otrzymania 50% części dodatku, która przekracza maksymalną granicę obowiązującą w danym momencie.

W wypadku gdy w drodze przepisów ustawowych lub wykonawczych pułap może zostać przekroczony z innych powodów, dodatek wylicza się zgodnie z niniejszym ustępem, uwzględniając jako początkową kwotę emerytury kwotę pułapu obowiązującego w tym czasie.

Jeżeli świadczenie emerytalne lub rentowe, które ma zostać uzupełnione dodatkiem, wynika z sumowania okresów ubezpieczenia pro rata temporis, zgodnie z prawem międzynarodowym, dodatek oblicza się na podstawie teoretycznej nabytej emerytury, a do uzyskanego wyniku dodaje się odpowiednią część proporcjonalną.

[…]

4. Dodatek do świadczenia emerytalnego lub rentowego nie ma zastosowania w wypadku przejścia przez zainteresowaną osobę na wcześniejszą emeryturę na jej wniosek ani w wypadku częściowej emerytury, o których mowa, odpowiednio, w art. 208 i 215.

Niezależnie od powyższego odpowiedni dodatek do świadczenia emerytalnego lub rentowego przyznaje się w wypadku przejścia z częściowej emerytury na pełną emeryturę po osiągnięciu odpowiedniego wieku.

[…]”.

8 Artykuł 208 LGSS, zatytułowany „Przejście na wcześniejszą emeryturę na wniosek osoby zainteresowanej”, stanowi w ust. 1:

„1. Możliwość przejścia na wcześniejszą emeryturę na wniosek osoby zainteresowanej podlega następującym wymogom:

a) Osiągnięciu wieku, który nie jest niższy o więcej niż dwa lata od wieku wynikającego dla danego wypadku z zastosowania art. 205 ust. 1 lit. a), przy czym nie mają zastosowania współczynniki zmniejszające, o których mowa w art. 206.

b) Dowodowi minimalnego okresu faktycznego opłacania składek w okresie 35 lat, przy czym nie uwzględnia się proporcjonalnej części dotyczącej premii. W tym wyłącznym celu uwzględnia się jedynie czas trwania obowiązkowej służby wojskowej lub zastępczej służby społecznej, maksymalnie do jednego roku.

c) Jeżeli spełnione zostały wymogi ogólne i szczegółowe związane z niniejszym trybem przejścia na emeryturę, kwota należnego świadczenia emerytalnego musi być wyższa od minimalnej kwoty tego świadczenia, która przysługiwałaby osobie zainteresowanej z uwagi na jej sytuację rodzinną w momencie ukończenia przez nią 65 lat. W przeciwnym wypadku zainteresowana osoba nie może skorzystać z takiego trybu wcześniejszego przejścia na emeryturę.

[…]”.

Postępowanie główne i pytanie prejudycjalne

9 YJ, na swój wniosek, uzyskała na mocy decyzji INSS z dnia 11 grudnia 2017 r. możliwość wcześniejszego przejścia na emeryturę i pobierania świadczenia emerytalnego z dniem 4 grudnia 2017 r. YJ odwołała się od tej decyzji, podnosząc, że INSS powinien był przyznać jej dodatek macierzyński do emerytury przewidziany w art. 60 LGSS, w związku z tym, że miała ona troje dzieci.

10 Ponieważ INSS oddalił to odwołanie decyzją z dnia 9 maja 2018 r. ze względu na to, że dodatek macierzyński do emerytury nie ma zastosowania, w wypadku gdy zainteresowana zdecydowała się na wcześniejsze przejście na emeryturę, YJ wniosła skargę do Juzgado de lo Social nº 3 de Barcelona (sądu pracy nr 3 w Barcelonie, Hiszpania). Przed sądem odsyłającym podnosi ona zasadniczo, że art. 60 LGSS prowadzi do dyskryminacji kobiet, które ze względu na to, że zdecydowały się na wcześniejsze przejście na emeryturę, nie mogą pobierać wspomnianego dodatku macierzyńskiego do emerytury.

11 Sąd odsyłający przypomina, że wyrokiem z dnia 12 grudnia 2019 r., Instituto Nacional de la Seguridad Social (Dodatek do emerytury dla matek) (C-450/18, EU:C:2019:1075) Trybunał stwierdził, że art. 60 LGSS, który nie jest objęty zakresem stosowania ani odstępstwa przewidzianego w art. 4 ust. 2 dyrektywy 79/7, ani odstępstwa przewidzianego w art. 7 ust. 1 lit. b) tej dyrektywy, stanowi dyskryminację bezpośrednią ze względu na płeć, zakazaną przez wspomnianą dyrektywę.

12 Sąd odsyłający dodaje, że nie ma powodu, aby nie stosować mutatis mutandis rozumowania przyjętego przez Trybunał w tym wyroku w odniesieniu do kobiet znajdujących się w takiej samej sytuacji, niezależnie od formy i daty dostępu do systemu emerytalno-rentowego, w którym przyznawany jest ten sam dodatek macierzyński do emerytury.

13 Tym samym sąd odsyłający stawia sobie pytanie, czy przewidziany w art. 60 LGSS system, w ramach którego kobiety decydujące się, podobnie jak YJ, na przejście na wcześniejszą emeryturę nie są uprawnione do ustanowionego w tym przepisie dodatku macierzyńskiego do emerytury, w przeciwieństwie do kobiet, które przechodzą na emeryturę w wieku ustawowym lub które przechodzą na wcześniejszą emeryturę z powodu rodzaju pracy wykonywanej w okresie swej aktywności zawodowej, ze względu na niepełnosprawność lub wskutek zaprzestania działalności zawodowej w okresie bezpośrednio poprzedzającym przejście na emeryturę z niezawinionych przez nie przyczyn, jest zgodny z zasadą prawa Unii gwarantującą równe traktowanie w szerokim znaczeniu, czyli między mężczyznami i kobietami, ale również pomiędzy kobietami, i czy ten system nie stanowi w ten sposób dyskryminacji bezpośredniej w rozumieniu dyrektywy 79/7.

14 W tych okolicznościach Juzgado de lo Social nº 3 de Barcelona (sąd pracy nr 3 w Barcelonie) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującym pytaniem prejudycjalnym:

„Czy przepis taki jak art. 60 ust. 4 [LGSS], wyłączający przyznanie dodatku macierzyńskiego w wypadku kobiet, które na swój wniosek przechodzą na wcześniejszą emeryturę, w przeciwieństwie do tych, które - również na swój wniosek - przechodzą na emeryturę w zwykłym wieku przewidzianym ustawą lub które przechodzą na emeryturę przed osiągnięciem wieku emerytalnego, lecz robią to ze względu na pracę wykonywaną w ciągu ich życia zawodowego, z powodu niezdolności do pracy lub z powodu zakończenia stosunku pracy przed przejściem na emeryturę z przyczyn od nich niezależnych, można uznać za bezpośrednią dyskryminację w rozumieniu dyrektywy 79/7?”.

W przedmiocie pytania prejudycjalnego

15 Na wstępie należy zauważyć, że we wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym sąd odsyłający odnosi się w sposób ogólny do dyrektywy 79/7, nie wskazując przepisu lub przepisów tej dyrektywy, o których wykładnię się zwraca.

16 Niemniej zarówno z brzmienia postawionego pytania, jak i z wyjaśnień przedstawionych przez sąd odsyłający we wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym wynika, że pytanie to zmierza w rzeczywistości do ustalenia istnienia dyskryminacji bezpośredniej ze względu na płeć w rozumieniu dyrektywy 79/7, która jest zakazana przez art. 4 ust. 1 tej dyrektywy, stanowiący, że zasada równego traktowania kobiet i mężczyzn w dziedzinie zabezpieczenia społecznego oznacza brak jakiejkolwiek dyskryminacji ze względu na płeć, bądź bezpośrednio, bądź pośrednio, poprzez odwołanie zwłaszcza do stanu cywilnego lub rodzinnego.

17 W tym względzie należy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem w ramach ustanowionej w art. 267 TFUE procedury współpracy między sądami krajowymi a Trybunałem do tego ostatniego należy udzielenie sądowi odsyłającemu użytecznej odpowiedzi, która umożliwi mu rozstrzygnięcie zawisłego przed nim sporu i z tego też względu Trybunał musi w razie potrzeby przeformułować przedłożone mu pytanie (wyrok z dnia 3 marca 2020 r., Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, pkt 27 i przytoczone tam orzecznictwo).

18 Wobec tego, aby udzielić sądowi odsyłającemu użytecznej odpowiedzi, należy rozumieć postawione pytanie w ten sposób, że zmierza ono zasadniczo do ustalenia, czy wykładni art. 4 ust. 1 dyrektywy 79/7 należy dokonywać w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie przepisowi krajowemu ustanawiającemu na rzecz kobiet, które miały co najmniej dwoje dzieci biologicznych lub przysposobionych, dodatek macierzyński do emerytury w sytuacji przejścia na emeryturę w wieku ustawowym lub wcześniejszego przejścia na emeryturę z określonych powodów przewidzianych w ustawie, ale nie w wypadku wcześniejszego przejścia na emeryturę na wniosek osoby zainteresowanej.

19 W tym względzie należy przypomnieć, że pojęcie „[bezpośredniej] dyskryminacji ze względu na płeć" zawarte w art. 4 ust. 1 dyrektywy 79/7 należy rozumieć w ten sposób, że obejmuje ono każdą sytuację, w której dana osoba jest traktowana mniej korzystnie ze względu na płeć niż jest, była lub byłaby traktowana inna osoba w porównywalnej sytuacji [wyrok z dnia 26 czerwca 2018 r., MB (Zmiana płci a emerytura), C-451/16, EU:C:2018:492, pkt 34]. Wynika z tego, że aby można było przyjąć, iż dyskryminacja bezpośrednia jest stosowana „ze względu na płeć", dana osoba musi być traktowana niekorzystnie z powodu swojej przynależności do płci męskiej lub płci żeńskiej.

20 Należy ponadto podkreślić, że dyrektywa 79/7, zgodnie ze swoim tytułem oraz swym art. 1 w związku z motywami pierwszym i drugim, ma na celu stopniowe wprowadzenie w życie zasady równego traktowania kobiet i mężczyzn w dziedzinie zabezpieczenia społecznego. Ponadto konwencja piśmiennicza zdefiniowana w art. 1 tej dyrektywy potwierdza, że wyrażenie „zasada równego traktowania" użyte w pozostałej części tej dyrektywy należy rozumieć jako odnoszące się skrótowo do „zasady równego traktowania kobiet i mężczyzn w dziedzinie zabezpieczenia społecznego".

21 W konsekwencji pojęcie „dyskryminacji ze względu na płeć" zawarte w art. 4 ust. 1 dyrektywy 79/7 może dotyczyć jedynie wypadków dyskryminacji pracowników płci męskiej z jednej strony i pracowników płci żeńskiej z drugiej strony.

22 W tych okolicznościach art. 4 ust. 1 dyrektywy 79/7 nie może być postrzegany jako przepis prawa Unii gwarantujący równość traktowania w szerokim znaczeniu, to znaczy również między osobami należącymi do tej samej płci. Przeciwnie, pojęcie „[bezpośredniej] dyskryminacji ze względu na płeć",

o którym mowa w tym przepisie, oznacza sytuację, w której pracownicy są traktowani mniej korzystnie ze względu na swą przynależność do płci męskiej lub żeńskiej w porównaniu z innymi pracownikami płci przeciwnej w porównywalnej sytuacji.

23 W niniejszej sprawie sytuacja rozpatrywana w postępowaniu głównym dotyczy kobiety, która z powodu podjęcia decyzji o przejściu na wcześniejszą emeryturę nie może otrzymywać dodatku macierzyńskiego do emerytury i w związku z tym uważa, że jest traktowana mniej korzystnie niż kobiety, które, jako że przeszły na emeryturę w wieku ustawowym lub przeszły na wcześniejszą emeryturę z określonych powodów przewidzianych w ustawie, mogą korzystać z tego dodatku do emerytury lub renty.

24 Tymczasem dyrektywa 79/7 nie może mieć zastosowania do takiej sytuacji, ponieważ kryterium, na podstawie którego odmawia się przyznania dodatku macierzyńskiego do emerytury kobietom, które przechodzą na wcześniejszą emeryturę na swój własny wniosek, nie dotyczy płci pracownika, lecz warunków jego przejścia na emeryturę, a zatem podnoszone dyskryminacyjne traktowanie nie jest stosowane „ze względu na płeć". Ponadto omawiana sytuacja nie dotyczy dyskryminacji pomiędzy pracownikami płci męskiej z jednej strony i pracownikami płci żeńskiej z drugiej strony, lecz podnoszonego naruszenia równego traktowania pracowników płci żeńskiej.

25 Wniosku tego nie podważa wyrok z dnia 12 grudnia 2019 r., Instituto Nacional de la Seguridad Social (Dodatek do emerytury dla matek) (C-450/18, EU:C:2019:1075), nawet jeśli sprawa zakończona tym wyrokiem dotyczyła tego samego przepisu krajowego, który jest rozpatrywany w postępowaniu głównym. W tamtej sprawie skarżący w postępowaniu głównym był bowiem pracownikiem płci męskiej uważającym, że jest traktowany mniej korzystnie niż pracownicy płci żeńskiej, ponieważ odmówiono mu przyznania dodatku macierzyńskiego do emerytury ze względu na jego przynależność do płci męskiej. W wyroku tym Trybunał mógł zatem oprzeć swoje rozumowanie na dyrektywie 79/7 w zakresie, w jakim określone w ten sposób naruszenie równego traktowania dotyczyło pracowników płci męskiej w porównaniu z pracownikami płci żeńskiej i w konsekwencji było oparte na płci danego pracownika, co nie ma miejsca w niniejszej sprawie.

26 W tych okolicznościach należy stwierdzić, że sytuacja rozpatrywana w postępowaniu głównym nie wchodzi w zakres stosowania dyrektywy 79/7.

27 Biorąc powyższe pod uwagę, na postawione pytanie należy odpowiedzieć w ten sposób, że dyrektywa 79/7 nie znajduje zastosowania do przepisu krajowego ustanawiającego na rzecz kobiet, które miały co najmniej dwoje dzieci biologicznych lub przysposobionych, dodatek macierzyński do emerytury w sytuacji przejścia na emeryturę w wieku ustawowym lub przejścia na wcześniejszą emeryturę z określonych powodów przewidzianych w ustawie, ale nie w wypadku przejścia na wcześniejszą emeryturę na wniosek osoby zainteresowanej.

W przedmiocie kosztów

28 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (szósta izba) orzeka, co następuje:

Dyrektywa Rady 79/7/EWG z dnia 19 grudnia 1978 r. w sprawie stopniowego wprowadzania w życie zasady równego traktowania kobiet i mężczyzn w dziedzinie zabezpieczenia społecznego nie znajduje zastosowania do przepisu krajowego ustanawiającego na rzecz kobiet, które miały co najmniej dwoje dzieci biologicznych lub przysposobionych, dodatek macierzyński do

emerytury w sytuacji przejścia na emeryturę w wieku ustawowym lub przejścia na wcześniejszą emeryturę z określonych powodów przewidzianych w ustawie, ale nie w wypadku przejścia na wcześniejszą emeryturę na wniosek osoby zainteresowanej.

Podpisy